

Тема 7. Гроші у функціонуванні ринку.

- 1. Сутність і функції грошей.**
- 2. Види грошей. Визначення кількості грошей, необхідних для обігу. Інфляція.**
- 3. Гроші в сучасній Україні.
Грошова реформа 1996 року.**

Концепції виникнення грошей

- **Еволюційна концепція** – концепція, згідно якої поява грошей – процес тривалої еволюції товарообмінних операцій. Внаслідок зміни форм вартості роль грошей закріпилася спочатку за деяким товаром, а пізніше за золотом.
- **Раціоналістична концепція** розглядає гроші як результат домовленості між людьми щодо використання особливого інструменту для полегшення обміну різних товарів та послуг.

Гроші – це особливий товар, який стихійно виділився серед інших товарів і відіграє роль загального еквівалента.

Функції грошей:

✓ **Міра вартості** – гроші вимірюють вартість всіх товарів. Гроші виконують цю функцію ідеально, бо їх фізична наявність для виміру вартості товару не потрібна.

✓ **Засіб обігу** – гроші є посередником в обміні товарів, коли купівля товарів і сплата за них співпадає і в просторі, і в часі.

✓ **Засіб платежу** – гроші виконують цю функцію, коли обслуговують кредитні відносини, відносини між кредитором та боржником, якщо купівля товару та сплата за нього не співпадають ні в просторі, ні в часі.

✓ **Засіб нагромадження** – гроші вилучаються із обігу з метою не тільки збереження, але й примноження їх вартості за допомогою фінансово-кредитних посередників.

✓ **Гроші як світові гроші** – гроші обслуговують міждержавні економічні відносини за допомогою вільноконвертованих валют світу (євро, долар, ієна)

Види грошей

Монети – це зливки недорогоцінного або дорогоцінного металу визначеної ваги, форми та номіналу, відбиток та фактура яких свідчить про приналежність до певної країни світу.

Монети можуть бути:

- **повноцінні** – викарбувані з дорогоцінних металів, номінал яких співпадає з їхньою вартістю;
- **білонні або неповноцінні** – купівельна спроможність більша вартості металу, який міститься в монеті

Кредитні гроші – це боргові зобов'язання, які функціонують на основі кредитної угоди між кредитором і боржником.

Кредитні гроші набувають таких видів:

- **вексель** – це боргове зобов'язання встановленої державою форми, в якому вказано величину боргу, строки його сплати і право власника вимагати від боржника сплати боргу при настанні певного часу;
- **чек** – це письмове розпорядження власника рахунку в банку про виплату готівки або її переказ на інший рахунок;
- **кредитна картка** – це іменний, платіжно-розрахунковий засіб, який засвідчує особу власника рахунку за товари без готівки.

Паперові гроші

це знаки вартості, представники грошей в обігу, що наділені державою примусовим курсом.

Ці гроші власної вартості не мають оскільки затрати на їх виготовлення (емісію) є незначними

Електронні гроші

– це банківська система переказу грошових засобів за допомогою електронно-обчислювальних машин та інформаційних систем.

Закон грошового обігу – передбачає, що кількість грошей, яка необхідна для обігу (**КГ**) прямо пропорційна сумі цін товарів (**СЦТ**) і обернено пропорційна швидкості обороту грошової одиниці (**Ш_о**).

Із врахуванням функції грошей як **засобу обігу** кількість грошей, яка необхідна для обігу визначається за формулою:

$$КГ = \frac{СЦТ}{Ш_о}$$

Із врахування функцій грошей як **засобу обігу** та **засобу платежу** кількість грошей, яка необхідна для обігу визначається за формулою:

$$КГ = \frac{СЦТ - К + П - ВР}{Ш_о}$$

К – це сума цін товарів проданих в кредит; **П** – платежі, за якими наступає строк сплати; **ВР** – взаємопогашувані розрахунки.

Якщо закон грошового обігу порушується – виникає **інфляція**.

Інфляція – це знецінення грошей, викликане надмірною їх кількістю в обігу, що супроводжується зростанням середнього рівня цін в країні та зменшення купівельної спроможності грошової одиниці

Гроші в Україні

Як грошово-лічильна одиниця гривня виникла ще за часів Київської Русі в XI столітті. Вже у VIII-IX ст. при здійсненні торгових операцій, сплаті данини гривна використовувалась як міра ваги і лічби.

В XI столітті слово «гривна» набуло іншого значення — вагового. З часом на Русі з'являються гривна срібна (вагова — між 160 та 205 грамами залежно від типу) та гривна кун (лічильна).

Певні зміни у житті гривни виникли у XIII ст., коли поруч із назвою «гривна» почала вживатися назва «рубль». Вже у XV ст. злитки взагалі виходять з обігу, а рубль залишається як грошово-лічильна одиниця.

Гривна продовжувала існувати до XVIII століття лише як вагова монета — «гривенка». Вона, до речі, ділилася на 48 «злотників», а вони, в свою чергу, — на 25 «почок».

Проголосивши своїм Третім універсалом 18 липня 1917 року утворення Української Народної Республіки, Центральна Рада запровадила в Україні нову національну валюту — український карбованець.

1 березня 1918 року Центральна Рада прийняла закон про запровадження нової грошової одиниці — гривні, яка поділялася на 100 шагів і дорівнювала 1/2 карбованця.

Гетьман П. Скоропадський, прийшовши до влади в Україні у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української Держави карбованець, що поділявся на 200 шагів.

Із створенням нової держави — СРСР — відбулися зміни і в грошовій системі, остаточною грошовою одиницею став «радянський рубль».

Гроші в сучасній Україні

Після проголошення незалежності у серпні 1991 року Україна почала розбудову нової грошової системи.

Цілями грошової реформи були проголошені:

- створення національних грошей та грошової системи як атрибуту самостійності;
- Забезпечення стабільності національних грошей на рівні, достатньому для стимулювання економічного і соціального розвитку країни;
- використання дієвих нових методів регулювання грошового обороту і грошового ринку, адекватні потребам ринкової економіки.

Етапи проведення реформи:

- **перший етап** (січень - листопад 1992 р.) – випуск купоно-карбованця і забезпечення його функціонування; формування власного емісійного механізму;
- **другий етап** (листопад 1992 - серпень 1996 р.) – використання карбованця як єдиної тимчасової валюти;
- **третій етап** (вересень 1996 р.) – завершення грошової реформи введенням в оборот постійної грошової одиниці гривні; стримання гіперінфляції, запровадженням у практику нових методів та інструментів монетарного регулювання.

Грошова реформа в Україні проводилась з **2 по 16 вересня 1996 року**. Початком реформи стало впровадження в обіг гривні, що обмінювалась у співвідношенні: **1 гривня за 100.000 карбованців**. Одночасно відбулось зменшення у тій же пропорції усіх цінових показників та грошової маси. В результаті нова грошова одиниця виявилася в 100.000 разів більшою від попередньої, у стільки ж разів зросли масштаб цін, купівельна спроможність та валютний курс гривні порівняно з купоно-карбованцем.

Підсумки свідчать про те, що в цілому вона проходила організовано, з оптимальними зручностями для населення і без значних соціальних конфліктів.

Починаючи з 17 вересня 1996 року функціонування в готівковому обігу карбованців припинено і єдиним засобом платежу на території України стала гривня та її розмінна монета – копійка.